

Dr. Hamid Džubur

Fakultet za turizam i vanjsku trgovinu, Dubrovnik

Prikaz knjige: OSNOVE EKONOMIJE

Autor: prof. dr. sc. Đuro BENIĆ

Izdavač: Školska knjiga, Zagreb, 1996; str. 593

Knjiga prof. dr. Đura Benića "Osnove ekonomije" predstavlja jedan od prvih pokušaja u okviru suvremene ekonomske literature da se skupno analiziraju: ekonomski sustav i temeljna ekonomska pitanja tržišnog gospodarstva, sustavno izlaže suvremeni koncept mikroekonomije, a potom raspravlja o znanstvenim dostignućima suvremene makroekonomske teorije, podastirući na taj način sveobuhvatnu i neprijeporno koherentnu analizu sustava ekonomske teorije i znanstvene misli uopće. Zbog toga, ova knjiga (udžbenik) predstavlja veliku novinu i ozbiljan doprinos našoj ekonomskoj literaturi općenito, a poglavito onoj koja se bavi problematikom gospodarskog razvoja.

Knjiga je podijeljena u šest dijelova, i to:

- I. Ekonomski sustav i temeljna ekonomska pitanja
- II. Temeljni koncepti mikroekonomije
- III. Temeljni koncepti makroekonomije
- IV. Stabilizacija i makroekonomska politika
- V. Međunarodna trgovina
- VI. Gospodarski rast

U uvodnom dijelu date su naznake pojma ekonomije, mikroekonomije i makroekonomije, zatim osnovne napomene o jeziku ekonomije, te ekonomske metode i sredstva analize.

Prvi dio pod nazivom "Ekonomski sustav i temeljna ekonomska pitanja" razrađuje sljedeću problematiku: pojam dobra, rijetkost i ograničenost dobara koja su sposobna zadovoljiti različite ljudske potrebe, zatim učinkovitost uporabe ekonomskih resursa, te temeljna ekonomska pitanja sa stajališta mikro i makroekonomskih ciljeva, kao što su: djelotvornost, pravedna raspodjela, ekonomske slobode, gospodarski rast, puna zaposlenost i stabilnost cijena. U poglavlju 2. ovog dijela "Optimizacija: načela i tehnika", autor je najprije definirao metode izražavanja temeljnih kvantitativnih veza i odnosa, zatim se zadržao na objašnjavanju graničnih veličina i vrijednosti te problema optimizacije, da bi ispravno zaključio da se optimizacija može obavljati s pomoću analize graničnih vrijednosti i s pomoću diferencijalnog računa.

Na kraju prvog dijela autor razmatra tehničko-ekonomsku strukturu tržišnog gospodarstva, vršeći raščlambu reprodukcijskog procesa u suvremenim gospodarstvima na proizvodne i potrošne jedinice. Dalje, govoreći o tržištu kao složenom fenomenu, odnosno mjestu sučeljavanja ponude i potražnje i formiranja cijena, autor zaključuje, da tržište možemo promatrati kao automatski regulator tržišno organiziranog gospodarskog sustava.

U drugom dijelu "Temeljni koncepti mikroekonomije" središnje mjesto zauzimaju ova pitanja: potražnja i ponuda, poduzeće - oblici organizacije i ciljevi, teorija proizvodnje i analiza troškova, tržište činitelja proizvodnje, te pitanja angažiranosti države u suvremenim tržišno organiziranim gospodarstvima. Zbog nedostatka tržišnog mehanizma u alokaciji resursa, kako to ističe autor, posebno je važna angažiranost države glede ljudskog kapitala, znanstvenih istraživanja, unapređenja infrastrukture, kreiranja okruženja najboljeg za razmah poduzetništva, stabilnosti gospodarskih kretanja, porasta ukupne proizvodnosti činitelja proizvodnje i unapređenja globalne konkurencije.

Nadalje, ovaj dio ima poseban značaj i za razumijevanje ekonomskih zakonitosti agregata (kategorija) potražnje i ponude u sustavu tržišnog gospodarstva, pa u tom smislu ova rasprava predstavlja značajan prilog i pomoć, poglavito onim čitateljima (profesionalni ekonomisti, studenti) koji sveobuhvatnije i temeljitije ulaze u problematiku složenih odnosa organizacije i funkcija poduzeća.

Pored opsežnosti i sadržajnosti, a možemo slobodno kazati i raznovrsnosti tema koje zasijecaju u mnoge znanstvene discipline, pa stoga i multidisciplinarnosti, ovaj dio knjige pokriva skoro u cjelosti glavna područja i aspekte mikroekonomske analize, odnosno problematiku; ekonomike poduzeća, tržišta i cijena, troškova i poglavito tržišta potražnje i ponude rada. Na kraju, raspravljajući o finansijskom tržištu i njegovim specifičnostima, autor zaključuje da je ono konstitutivan element finansijskog sustava suvremenih tržišta gospodarstava, a s obzirom na činjenicu što ovo tržište omogućuje učinkovitu alokaciju kapitala, njegovu pokretljivost i prilagodljivost, ono omogućuje i razvoj poduzetništva, te stalnu reprodukciju poduzetničkog mentaliteta.

U trećem dijelu knjige pod naslovom "Temeljni koncepti makroekonomije", autor obrađuje, prvo, suvremene metode iskaza odnosa u nacionalnoj proizvodnji, apostrofirajući metode nacionalnog računovodstva i međusektorske tablice, kojom se iskazuju međuovisnosti pojedinih proizvodnih sektora gospodarstva. Potom, nakon što definira kategorije Nacionalnog proizvoda, Društvenog proizvoda i Društvenog brutto proizvoda, autor izlaže vrlo suptilnu raščlambu spomenutih pokazatelja, ne zaboravljajući predočiti i način definiranja Nacionalnog proizvoda u literaturi i praksi razvijenih zapadnih zemalja. Iz provedene raščlambe slijedi da je nacionalni dohodak, kao mjera gospodarske aktivnosti, određen kako količinom i sastavom činitelja proizvodnje i razinom tehnologije, tako i obujmom i strukturom potražnje.

U neposrednoj vezi s ovim autorovim razmatranjem, stoji, možemo slobodno kazati, minuciozna analiza odrednica; potrošnje, štednje, investicija, agregatne potražnje i ponude, načela multiplikacije i akceleracije itd. U okviru ovoga poglavlja autor govori i o elementima makroekonomske ravnoteže te upozorava, da ravnoteža koja se može uspostaviti u gospodarstvu kao velikom ekonomskom sustavu, nije jednoznačno određena. Broj, naime, mogućih makroekonomskih ravnotežnih stanja beskonačno je velik.

Završavajući raspravu makroekonomskog razvoja, autor u poglavlju 4. ovog dijela, analizira uporabu novca i novčane tijekomove u suvremenom gospodarstvu. On čini i korak dalje, te upozorava da je novac krvotok gospodarskog sustava, njime se mjeri ekonomska vrijednost dobara, a loša ekonomska, odnosno monetarna politika može dovesti do ozbiljnih gospodarskih poremećaja, inflacije i depresije. Osim što napominje, da u mehanizmu stvaranja novca sudjeluju stanovništvo i poduzeća, središnja banka, poslovne banke i država, te tako čine cjelovit sustav, posebice su u ovome poglavlju interesantna ona mjesta u kojima se razmatra utjecaj kamatne stope na potražnju i ravnotežni odnosi na tržištima dobara i novca.

Četvrti dio nosi naslov "Stabilizacija i makroekonomska politika". Ovaj dio knjige je interesantan i zbog toga, jer su tu iscrpno objašnjene; mjere, ciljevi i instrumenti makroekonomske politike. U pogledu pristupa ekonomskoj stabilizaciji, autor konstatira, da ona u prvom redu označuje djelovanje usmjereno na postizanje opće gospodarske ravnoteže uz punu zaposlenost i stabilne cijene. Autor očigledno ovdje misli na dinamički oblik ravnoteže, za razliku od statičkog, odnosno na fundamentalnu ravnotežu gdje nema nezaposlenosti, inflacije i gdje je optimalan nivo nacionalnog dohotka. U statičkom obliku ravnoteže, međutim, nema dugoročnog i javlja se pomanjkanje kratkoročnog kapitala, smanjuju se monetarne rezerve i izvoz samo pokriva uvoz, slabe impulsi gospodarskog rasta itd.

Objašnjavajući pojam, vrste i razloge nezaposlenosti, autor najprije konstatira da je ekonomska pozadina nezaposlenosti gubitak, što znači da gospodarstvo tada proizvodi manje od mogućeg, a potom zaključuje, da je zbog svog ekonomskog i socijalnog djelovanja nezaposlenost najveći problem suvremenih gospodarstava.

Na stranicama ovoga poglavlja autor, nadalje, raspravlja o pitanjima inflacije, fiskalne i monetarne politike. Zastupa ispravnu tezu da je inflacija, bez obzira na to jesu li u pitanju razvijena ili nerazvijena gospodarstva, problem suvremenog društva, koji nakon početnih stimulativnih efekata rasta cijena, dovodi do opadanja životnog standarda većine stanovništva, iscrpljivanja nacionalnih izvora deviza, pogoršanja devizne bilance i tečaja nacionalne valute i, konačno, poremećaja na tržištu koji otežava kontinuirano funkcioniranje gospodarstva. Govoreći o fiskalnoj politici glede područja koje obuhvaća, autor napominje da se ona sastoji, prvo od politike opće potrošnje /budžetska politika, odnosno javni rashodi/ i, drugo, porezne politike.

U petom dijelu "Međunarodna trgovina", središnje mjesto zauzimaju pitanja: unutarnja i vanjska trgovina, izvori međunarodne trgovine i teorija vanjske trgovine, carine i kvote, efekti međunarodne razmjene, bilanca plaćanja i devizni tečajevi. Kako su međunarodni ekonomski odnosi, poglavito oblast međunarodne trgovine veoma složeni, to su i problemi koji proizlaze iz dinamičnog razvoja te sfere također složeni i neprestano traže nova teorijska i praktična rješenja. Shodno tome, neophodno je, napominje autor, postojanje teorije vanjske trgovine kao posebne discipline kojoj je svrha objašnjenje zakonitosti u međunarodnoj ekonomskoj razmjeni, kako bi se ta razmjena mogla planirati i usmjeravati.

Pedantnom autoru kao što je dr. Benić, nije promaklo da i o razvoju deviznog sustava i deviznih tečajeva napiše; u osnovi se može govoriti o dva sustava deviznih tečajeva, i to fiksnom i fluktuirajućem (fleksibilnim ili plivajućim), iako često vlasti pojedinih zemalja ne dopuštaju slobodno fluktuiranje tečaja svojih valuta već određuju tečaj. Naime, sustav fleksibilnog tečaja može za kratko vrijeme pokazati gdje je otprilike nivo koji odgovara ravnoteži, pa na dulji rok njegova primjena nije preporučljiva ni s internog ni eksternog stajališta.

U poglavlju 6. ovog dijela, autor se najprije osvrće na bilancu plaćanja neke zemlje kao iskaza svih ekonomskih transakcija s inozemstvom tijekom godine, da bi zaključio; uravnoteženje plaćanja danas se provodi plaćanjem ili primitkom stranih valuta, za razliku od režima zlatnog standarda kada se taj iznos pokrivaio izvozom ili uvozom zlata. Ne smije se, dakle, izgubiti iz vida da je uravnoteženje bilance plaćanja ekonomski vrlo osjetljivo pitanje međunarodnih ekonomskih odnosa zemlje. Na kraju rasprave, u ovome dijelu autor govori o oblicima vanjskotrgovinske politike.

Šesti dio knjige dr. Benića posvećen je problematici gospodarskog rasta, odnosno njegovoj raščlambi na gospodarski rast i gospodarski razvoj, gdje gospodarski razvoj podrazumijeva ekspanziju gospodarstva uslijed strukturalnih promjena, a gospodarski rast predstavlja rast nacionalnog proizvoda.

Nakon što je objasnio izvore gospodarskog rasta, posebice kontroverze oko vrednovanja ključnih elemenata ekonomskog rasta, autor utvrđuje da se gospodarski rast može ubrzati povećanjem investicija ili investicijskog učinka, odnosno izmjenom strukture investicija u korist onih s visokim učinkom. U ovome dijelu, osim toga, analiziraju se modeli gospodarskog rasta, njihova klasifikacija, te prednosti i nedostaci glede primjene, primjerice u planiranju ili pak utvrđivanju ekonomske politike.

Općenito gledano, zaključuje profesor Benić, praktične vrijednosti modela očituju se u sagledavanju politike investicija u zemljama u razvoju, alociranju kapitala i drugih činitelja proizvodnje, te sagledavanju ove problematike prilikom planiranja i utvrđivanja ekonomske politike.

Na kraju, neizostavno valja napomenuti da su ovim prikazom obuhvaćena samo neka pitanja koja smatramo posebice zanimljivim, a koja je u svojoj knjizi "Osnove ekonomije" prof. dr. Đuro Benić prezentirao i

obradio sa pedantnošću savjesnog profesora i vrsnog znanstvenika. Također valja istaći, vrlo bogatu i preciznu uporabu stručne terminologije, bogatstvo izvora domaće i strane stručne i predmetne literature, te i unatoč velikog obujma knjige, jasnoću i konciznost misli i stavova.

Knjiga dr. Đura Benića izvanredno je djelo ekonomske literature i teorije, namijenjeno ponajprije profesionalnim ekonomskim kadrovima, studentima i široj znanstvenoj i stručnoj javnosti.

STABILIZACIJOM DO GOSPODARSKOG RASTA

Autor: Gordana Bujas

Izdavač: Mikrorad d.o.o., Zagreb, 1996, str. X+153

Knjiga koja je predmet ovog prikaza namijenjena je prvenstveno studentima ekonomskih fakulteta ali prema pristupu i koncipiranosti te analitičkoj razradi i načinu izlaganja doima se kao zanimljiva rasprava koja svakom ekonomskoj teoriji sloni stručnjak iz područja ekonomije treba konzultirati. Naime, zainteresirani čitatelj neće se u ovoj raspravi susresti s klasičnim sklopom lijepo izloženi analitičkih rezultata iz jednog od ključnih pitanja suvremene ekonomske teorije i prakse - stabilizacije i gospodarskog rasta. Autorica u predgovoru napominje da "put do ekonomskog rasta započinje stabilizacijom pri čemu se stabilizacija, rekonstrukcija i daljnje stabilno rastanje u odnosima među ljudima i međuvladinim i međunarodnim promjenama određeni "trade off" između dinamičnog rasta, stabiliziranja i stabilnosti na dugi rok. Upravo je traženje prihvatljivog "trade off" u svim gospodarstvenim i posredno u gospodarskim u izmjeni od predstave važnosti.

Knjiga se sastoji od tri dijela sastavljen u četiri poglavlja. U prvom dijelu pod naslovom "Promjena u tehnologiji - globalizacija" autorica ukazuje da je vrijeme u kojem živimo vrijeme velikih i brzih promjena u njemu prvenstveno zbog našeg znanja i za gospodarstvo i za ukupno gospodarstvo, dok zemlja, rad i kapital postaju sekundarni. Naglašavajući znanstveno tehnološku revoluciju u funkciji razvoja ističe se da od otvaranja suđne internacionalizacija nacionalnih ekonomija uslijedi u svim globalizacija a da bi jedna zemlja i nacionalna ekonomija bila konkurentna od procesa globalizacije treba imati definiran i održiv i stabilan i izvorni način odgovornog pokrićivanja te deficitarni razvoj i održivost.

U drugom dijelu pod naslovom "Stabilizacija - rekonstrukcija i rast" prvo se definira stabilizacija kao pretpostavka gospodarskog rasta u kojemu autorica iznosi tri ključna principa u kojem se traži rješenje za uravnotežen rast na dugi rok. Prvi princip je stabilizacija nije se može održati sama sobi cilj već je predviđen za pokretanje gospodarskog rasta da bi se zatim dao prikaz osnovnih makroekonomskih kategorija i njihovih odnosa (nacionalni proizvod i dohodak, potrošnja, ušteda i investicije). Nakon toga se razmatra nezapostavljajući i inflacija kao ekonomska stabilizacija. U zaključku se razmatra usvajanje na predloženi makroekonomske gospodarstvo.